

Neškodná úprava zákona nepřinese potřebné změny upravující střet zájmů veřejných funkcionářů

Tisková zpráva Oživení, o. s. a Transparency International ČR, o. p. s. ze dne 19.9.2011 k poslaneckému návrhu úpravy střetu zájmů v zákonu o obcích.

Nevládní neziskové organizace Oživení a Transparency International ČR (TIC) se shodují na názoru, že současné znění zákona o střetu zájmů je neuspokojivé a že by se do jeho obsahu mělo koncepčním způsobem zasáhnout. Střet zájmů je upravován hned v několika legislativních normách, kosmetická úprava zákona o obcích, kterou navrhují poslanci ČSSD, se dotýká pouze jedné z nich, což zastírá základní nedostatky zákona o střetu zájmů samotného. Jedná se zejména o prakticky nulovou vymahatelnost a beztrestnost veřejných funkcionářů v případě jejich střetu zájmů a absenci účinných nástrojů veřejné kontroly.

V úterý 20. 9. 2011 má poslanecká sněmovna na své 23. schůzi v prvním čtení projednávat návrh opozičních poslanců ČSSD na vyškrtnutí jediné věty ze zákona 128/2000 Sb., o obcích. Příslušný odstavec (§83 odst. 2) zákona stanovuje, že zastupitel obce je povinen sdělit střet zájmů při projednávání a rozhodování obecních záležitostí v orgánech obce. Inkriminovaná věta dodává „O tom, zda existuje důvod pro vyloučení z projednávání a rozhodování této záležitosti, rozhoduje tento orgán obce.“

Navrhovatelé návrh odůvodňují tím, že „*směřuje k nastolení rovných podmínek při výkonu práva občanů podílet se na správě veřejných věcí, resp. výkonu jednotlivých veřejných funkcí bez ohledu na to, zda jde o funkci člena zastupitelstva obce či kraje, anebo o veřejné funkce v orgánech, na něž se vztahuje zákon o střetu zájmů.*“¹, neboť sjednocuje úpravu střetu zájmů u členů zastupitelstev obcí i zastupitelstev krajů a Zastupitelstva hl. m. Prahy - z odpovídajících pasáží zákona o krajích (§ 34 odst. 3) i zákona o hlavním městě Praze (§ 51 odst. 5) bylo totiž obdobné ustanovení vypuštěno již dříve. Nelze se neshodnout s opozičními předkladateli zákona na tom, že je tato věta v zákoně opravdu nadbytečná. Zastupitelstvo totiž vždy stejně hlasováním pouze konstatuje existenci důvodu a nikoliv, zda na základě tohoto důvodu dotčený zastupitel smí či nesmí hlasovat. Nutno podotknout, že bránění hlasování v zastupitelstvu jeho řádně zvolenému členu je dle stávajícího výkladu neústavní a v opačném případě by byla klauzule zneužitelná k vyřazení opozice z hlasování.

„Tento poslanecký návrh rozhodně neřeší zásadní nedostatky právní úpravy střetu zájmů veřejných funkcionářů. Přivítali bychom raději ucelenou novelizaci zákona, v rámci které by byl střet zájmů lépe a srozumitelně definován. Současné znění zákona netrestá za střet zájmů veřejného funkcionáře, i když jej lze u něj prokázat, navíc ani nenabízí veřejnosti dostatečně efektivní kontrolní nástroj,“ říká Štěpán Rattay, předseda Oživení, o. s.

V současné legislativní úpravě střetu zájmů v České republice lze vyzorovat hned několik základních systémových nedostatků, a to takového rázu, že není ani jisté, zda dodržování zákony nastavených pravidel není v konkrétních případech ve vztahu k účelu zákona kontraproduktivní. Jako příklad mohou posloužit čestná prohlášení podle zákona o střetu zájmů. Veřejnost se k těmto prohlášením dostává složitě, zatímco politická reprezentace má k dispozici ucelené informace o majetkových poměrech vedoucích úředníků, které lze teoreticky zneužít, např. k odhadu toho, nakolik je konkrétní úředník finančně závislý na svém platu. Kromě toho majetková přiznání nefungují tak, jak by bylo žádoucí. Není totiž znám výchozí stav majetku veřejných funkcionářů a navíc lze majetek úspěšně skrývat v obchodních společnostech s anonymní vlastnickou strukturou.

„Zákon o střetu zájmů řeší pouze souběhy funkcí, nikoli systém tzv. "otáčivých dveří", kdy veřejný

1 Viz. důvodová zpráva k novele: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=395&CT1=0>

funkcionář může v souladu se zákonem mezi jednotlivými funkcemi přecházet. Rovněž chybí citelné sankce, a to jak v případě absence majetkových přiznání, tak v případě porušení povinnosti oznámení o osobním zájmu.“, uvádí Vladan Brož, vedoucí právní poradny TIC.

Fatálně chybná v celém systému se pak jeví neexistence veřejné kontroly, kdy řízení o porušení povinností stanovených zákonem o střetu zájmů řeší přestupkové komise obecních úřadů dle trvalého pobytu veřejného funkcionáře. V praxi to často znamená, že de facto podřízený úředník ve zcela uzavřeném řízení rozhoduje o provinění svého nadřízeného. V případě našich poslanců pak tuto kompetenci má v rukou rovněž Mandátový a imunitní výbor, kde sami poslanci rozhodují o vlastních pochybeních.

Štěpán Rattay
Oživení, o. s.
stepan.rattay@oziveni.cz
tel.: 777 180 007

Vladan Brož
Transparency International ČR, o. p. s.
broz@transparency.cz
tel.: 608 181 474